

***Culture – Education – Professional Work. Polish and Vietnamese Experiences*¹.
Eds. Zdzisław Wołk, Cao Long Van, Nguyen Van Cuong, Ngo Dinh Phuong,
Tran van Thuc. Zielona Góra: Wydział Pedagogiki, Psychologii i Socjologii,
2018, 337 s., ISBN 978-83-945-714-8-1**

W pierwszym moim odczuciu, którym pragnę podzielić się z potencjalnym czytelnikiem, tj. po swoistej indywidualnej recepcji tej jakże rozległej tematycznie², a równocześnie poprawnej i homogenicznej narracji redaktorów naukowych tomu, książka stanowi rzetelne naukowe przedsięwzięcie, ale również udany dialog pochodzących z odległych kręgów kulturowych (Europy Środkowej i Azji Południowo-Wschodniej) reprezentantów kilku dyscyplin (wielu subdyscyplin) nauk społecznych³. Wszyscy bez wyjątku autorzy za podstawę swoich

¹ W dosłownym tłumaczeniu na język polski tytuł brzmi: *Kultura – edukacja – praca zawodowa. Doświadczenia polsko-wietnamskie*.

² Nadmieniam przy tym, iż zespół autorski reprezentowany jest w poddanym ocenie tomie przez 36 osób. Rolę szczególną, jak i ogromny trud edytorski oraz odpowiedzialność wziął na siebie habilitant Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Zielonogórskiego dr Andrzej Zygałło – pełnił on *de facto* szczególnie obciążającą funkcję redaktora tematycznego (*Thematical Editor*), do którego zadań należała praca unifikacyjno-uogólniająca nad wieloma tekstami przygotowanymi do druku przez polskich i wietnamskich autorów.

³ W przygotowaniu do druku niniejszego tomu, jak i motywowaniu do stworzenia jakże przykładowej współpracy w ramach instytucjonalnych tego unikalnego przedsięwzięcia znaczącą rolę – obok prof. Zdzisława Wołka – odegrał

wiarygodnych, trafnych oraz oryginalnych analiz przyjęli tautologiczne stwierdzenia, iż w nowożytnej nauce nie ma żadnej rzetelnej wiedzy bez poznania koncepcji autonomii podmiotów poznających, reprezentowanych – w ramach profesjonalizacji badań naukowych – przez poszczególne dyscypliny nauk społecznych. Problematyka pracy jest trafnie ujęta w tytule książki.

Oceniana przeze mnie oryginalna i wielowątkowa praca z powodzeniem konkurować może z innymi ważnymi opracowaniami rodzimych humanistów, które ukazały się drukiem w ostatnich latach. Synteza zasługuje na baczną uwagę z wielu powodów. Jest przede wszystkim wyrazem obecności polskiej myśli społecznej – w tym jej dyscypliny, jaką stanowi pedagogika – na międzynarodowym forum naukowym. To najważniejszy – poza funkcją informacyjną – walor pracy. Od kilku już dekad w instytucjach kształceniowych na poziomie wyższym (zarówno w Polsce, jak i w Wietnamie) najważniejszym elementem misji akademickiej jest realizacja potrzeb otoczenia społecznego. Dominuje nastawienie na kształcenie w znacznym stopniu ukierunkowane zawodowo. Od czasu do czasu współwystępuje z sygnalizowanym przekonaniem również usługowa działalność badawczo-eksperymentalna nauczycieli akademickich. Wszystkie ośrodki uczelniane (a szczególnie usilnie poszczególne resorty w Wietnamie) dążą także do różnicowania własnych ofert edukacyjnych. Wprowadza się wiele ścieżek kształcenia, przeważnie na tym samym poziomie edukacyjnym. Wielość ścieżek wzbogaca i uelastycznia ofertę kształceniową, zwiększając tym samym szanse instytucji na realizację oczekiwań otoczenia społecznego. Jakość w tym przypadku nie jest definiowana jako akademicka doskonałość, ale jako dobre, a więc oczekiwane, przygotowanie absolwentów do radzenia sobie na rynku pracy. Po lekturze książki czytelnik nie będzie miał żadnych wątpliwości, że sposoby, w jakie uczelnie wyższe czy (w przypadku jednostek akademickich silnie zróżnicowanych wewnętrznie) poszczególne wydziały, instytuty reagują na sygnały płynące spoza środowisk akademickich, w bardzo wysokim stopniu są określone przez historię, kulturę, ich status oraz wieloletnią tradycję. Tak oczekiwane wysiłki reformatorskie w obu krajach (Polsce i Wietnamie) zmierzają do zwiększenia atrakcyjności i wiarygodności uczelni wyższych i innych ośrodków kształceniowych czy naukowo-badawczych w opiniach i ocenach odbiorców takiej

niewątpliwie prof. dr hab. Cao Long Van – fizyk, astrofizyk, obywatel zarówno Rzeczypospolitej Polskiej, jak i Republiki Wietnamu, od wielu lat profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Zielonogórskiego.

właśnie działalności⁴. Jest więc priorytetem w obu krajach, jak wszędzie na cywilizowanym świecie, zachowanie i doskonalenie akademickich standardów naukowych.

Natężone różnorodne procesy migracji międzynarodowych są nieodłącznym elementem współczesnego świata. Polska, podobnie jak Wietnam, państwa emigracyjne, stały się krajami, do których przybywają rzesze imigrantów (na przykład w Polsce Ukraińcy, a w Wietnamie ludność wielu innych narodowości reprezentujących etniczną różnorodność Azji Południowo-Wschodniej)⁵. Autorzy tekstów zamieszczonych w książce (zwłaszcza reprezentanci Wietnamu) bardzo często nawiązują do historii wietnamskiej myśli społecznej, odrębnej od naszej; informacje o odrębnej kulturze stanowią dla polskiego czytelnika niezwykle bogate *vademecum* wiedzy o obliczu innej historycznie i kulturowo oryginalnej części świata, w której koncepcje hinduizmu czy brahmanizmu przez wieki wyznaczały standardy postępowania, norm, wzorów i wartości tych narodów (społeczności).

Zaprezentowane w książce międzynarodowe badania porównawcze instytucjonalizują poszukiwania teorii działania profesjonalnego pedagoga w obu krajach, łączą wymiar podmiotowy i strukturalny, co sprzyja pełniejszemu ujmowaniu poruszanych zagadnień przez grupę licznych autorów.

Rozwój badań międzynarodowych prowadzonych przez reprezentantów nauk społecznych wynika również z uświadomienia sobie faktu, że świat współczesny w coraz silniejszym stopniu nie tylko staje się całością ekonomiczną, lecz także aspiruje do porozumienia i wymiany, również w dziedzinie nauki i kultury. Równocześnie mimo tych tendencji do „jedności” i „całości”, które stanowią wynik bardzo szybkiego rytmu przemian, różnice będące wynikiem odmiennej ewolucji w ciągu poprzednich tysiącleci, jak i odmienności rozwoju ekonomiczno-politycznego w XXI wieku pozostają bardzo silne. Trzeba podkreślić, że istnieje wiele niebezpieczeństw, na które napotkać może badacz w trakcie prowadzenia międzynarodowych porównawczych eksplikacji. Przed laty wspominała o tym Hanna Malewska. Szereg trudności wiąże się z operacjonalizacją badań teoretycznych. Warunkiem *sine*

⁴ E. Wnuk-Lipińska: *Innowacyjność a konserwatyzm. Uczelnie polskie w procesie przemian społecznych*. Warszawa: Instytut Studiów Politycznych PAN, 1996, s. 214.

⁵ Jestem przekonany, że nie wszyscy czytelnicy mają świadomość, iż Wietnam (Socjalistyczna Republika Wietnamu) to bardzo duże państwo w Azji Południowo-Wschodniej, położone na Półwyspie Indochińskim graniczące z Chinami, Laosem i Kambodżą, obecnie z liczbą ponad 90 milionów mieszkańców jest piętnastym co do wielkości populacji państwem świata.

qua non wszelkich badań porównawczych jest bowiem tożsama i identyczna definicja zjawisk badanych w różnych kontekstach społeczno-ekonomicznych. Niektórzy metodologowie zajmujący się badaniami porównawczymi są tu niezwykle rygorystyczni. Spotkać można jednak postulat słabszy od postulatu identyczności definicji, a mianowicie postulat równoważności porównywanych pojęć. Bywa on różnie formułowany, omówienie go wykraczałoby poza ramy tej oceny recenzyjnej. Pierwsze z wcześniej przedstawionych badań międzynarodowych posługują się tym właśnie postulatem równoważności zmiennych.

Obok wymogu tej identyczności bądź równoważności zmiennych w badaniach porównawczych, które nie są badaniami czysto opisowymi, lecz poszukują związków przyczynowych, posługiwanie się metodami ilościowymi stwarza wymóg uproszczenia badanej rzeczywistości – sprowadzenia jej do kilku prostych, lecz zasadniczych dla tej rzeczywistości cech⁶.

Analizom takim z reguły towarzyszą ambicje teoretyczne, uogólniające. Badania porównawcze są również pewną próbą budowania teorii, dają większe możliwości nie tylko formułowania hipotez ogólnych, lecz także ich weryfikacji w kontekście różnych warunków ekonomicznych, społecznych, kulturowych.

Prawdziwą satysfakcję recenzenta niweczy ograniczoność własnych – przynajmniej moich – kompetencji. Opracowanie nie rezygnuje z interdyscyplinarnych i specjalistycznych analiz wątków podejmowanych nie tylko w ramach wielu wyspecjalizowanych i **dla mnie** wąskich subdyscyplin naukowych. Po rozpowszechnieniu książki – o czym jestem przekonany – odegra ona poważną rolę w praktyce kształcenia uniwersyteckiego z zakresu nauk społecznych, nie tylko w Wietnamie i Polsce. Pozwolę sobie stwierdzić, że recenzowane opracowanie to niewątpliwie znaczące przedsięwzięcie edytorskie. Wiele osób, które zapoznają się z tym tekstem, znajdzie w nim szereg impulsów – z zakresu pedagogiki społecznej, edukacji międzykulturowej, socjologii kultury, antropologii czy aksjologii, socjologii wychowania oraz filozofii wychowania – przydatnych do snucia rozważań nad działalnością socjalizacyjno-wychowawczą we współczesnym społeczeństwie „postindustrialnym”, w społecznościach o odmiennej historii i kulturze. Pomimo zróżnicowanego **statusu** naukowego poszczególnych autorów, praca zbiorowa, o której wspominał, winna sprostać wszelkim oczekiwaniom intelektualnym i poznawczym.

Opracowanie ma charakter teoretyczny⁷, jest to książka informacyjna, a po części także porządkująca wiadomości wiążące się z zasto-

⁶ H. Małowska: *Badania porównawcze (cele i trudności w realizacji)*. „Studia Socjologiczne” 1974, nr 4, s. 135.

⁷ W 3 lub 4 przypadkach przekazane analizy i dywagacje są uzupełnione komunikatami z badań.

sowanym podziałem treści i prowadzoną interesującą narracją. Pracę opublikowano w języku angielskim, zatem czuję się zobligowany do przedstawienia tytułów poszczególnych rozdziałów/artykułów w tłumaczeniu na język polski. Zaznaczam przy tym, iż w przeciwieństwie do naszego języka polskiego, język angielski ma charakter idiomatyczny. Aby uzyskać **trafność i rzetelność** przekładu, w nawiasach starałem się uzupełnić nomenklaturę pojęciową o rodzime sformułowania, aby uwiarygodnić tym samym dokładność tłumaczenia⁸.

Struktura książki przedstawia się, jak następuje:

Wprowadzenie (redaktorzy naukowci)

Edukacyjne interwencje w biegu życia (losach, doświadczeniach) osób bezrobotnych na przestrzeni długiego okresu (czasu) (Zdzisław Wołk)

Edukacja poprzez badania (eksplikacje) (Cao Long Van)

Praca z grupami nieprzystosowanymi społecznie. Idea pomocy (wyciągania ręki) (Joanna Dec-Piotrowska)

Znaczenie (ważność) zmiennej (niestałej) osobowości w selekcji (doborze) do zawodu pracownika socjalnego (Anna Korolak-Łukasiewicz)

Zarys systemu kształcenia (z zakresu) edukacji muzycznej w Polsce na podstawie Instytutu Muzyki Uniwersytet Zielonogórskiego jako uczestnika tego systemu (Katarzyna Kwiecień)

Doświadczenia polskich karier zawodowych doradcy (w zakresie poradnictwa) – refleksje ze stosowania źródeł (metod) analiz dokumentacji (Maciej Szumigraj)

Profesjonalna praca (działanie) w systemach wartości Polaków (Renata Tomaszewska-Lipiec)

Aksjologiczne podstawy w działaniach lokalnych samorządów (terytorialnych) funkcjonujących (egzystujących) w Polsce (Ryszard Zaradny)

Kiedy pomoc nie przynosi efektów (pomocy). Niektóre aspekty nieefektywnego poradnictwa (Daria Zielińska-Pękal)

⁸ Nadmieniam przy tym, iż moja znajomość języka angielskiego (korzystam z niej na własny użytek) nie pozwala mi autorytatywnie doszukać się jakichkolwiek filologicznych uchybień przekładu. W pracy uwagę zwraca – na tle innych opracowań – tekst autorstwa Tran Thah Giaup, wykładowczyni Instytutu Socjologii Uniwersytetu w Swinburne (s. 147–166). Artykuł wydaje się egzemplifikacją wzorcowego ładu akademickiego brytyjskiej uczoney, zarówno w treści, jak i licznych przypisach nawiązujących do bogatej literatury amerykańskiej, brytyjskiej, australijskiej czy nowozelandzkiej. Dlatego wierzę, iż przed edycją tomu została sporządzona korekta przez native speaker'a bądź filologa anglistę.

- Indywidualizacja procesu edukacyjnego w szkole a rozwój zawodowej kariery. Z doświadczeń kadry kierowniczej zatrudnionej w międzynarodowych korporacjach (Andrzej Zygałło)
- Rola kierowników (kadry dydaktycznej) akademickich struktur w uniwersytetach pedagogicznych w kontekście planowanej w szerokim zakresie reformy w Wietnamie dotyczącej kształcenia (edukacji) i przygotowanej praktyki szkolenia (Tinh Xuan Khoe Thai Van Thanh)
- Wietnamska kukiełka wodna⁹ jako unikalna spuścizna kulturowa (Le Thu Xien)
- Utrzymywanie się (ochrona) i modyfikacja wartości kulturowych rodzin imigrantów w Melbourne w Australii (Tran Thanh Giaup)
- Tradycyjne rzemieślnicze wioski (społeczności) w Hanoi z perspektywy doświadczeń Tajlandii (Dang Hoei Thu)
- Akulturacja poprzez turystykę. Rozwój bazy i organizacji turystycznej w Tajlandii. Jakie wnioski (lekcje) płyną z tego dla Wietnamu? (Duong Van Sau)
- Jedność czy różnorodność (różnorodność) w kulturze Azji Południowo-Wschodniej (Phung Quoc Hieu)
- Bęben Dong Son z epoki brązu jako ewidentny przykład wymiany kultury Dong Son z innymi kulturami w Azji Południowo-Wschodniej (Trinh Sinh Nguyen Sy Toan)
- Powszechna (zbliżona do siebie) tożsamość kulturowa w Wietnamie i innych południowo-wschodnich państwach [Azji] z perspektywy buddyzmu (Le Thi Cvc)
- Identyfikacja kilku kulturowych podobieństw pomiędzy Wietnamem a Tajlandią w obrębie wspólnoty kulturowej regionu wschodnio-azjatyckiego (Bui Thang Thuy)
- Identyfikacja wzajemnych konotacji i ich charakterystyk na rynku kulturowym w kontekście międzynarodowej integracji (Do Thi Quyen)
- Wyzwania wiążące się z wglądem w małżeństwa (badaniem małżeństw) w dzisiejszym Wietnamie (Vu Van Dat)

⁹ Teatr lalek na wodzie posiada unikalne i niepospolite korzenie w tradycji plebejskiej. Z czasem stał się kulturalną wizytówką Wietnamu rozpoznawalną na całym świecie. W teatrze tym nie ma sceny, zastępuje ją basen wypełniony po brzegi wodą. Każda scenka to osobna historia, zwykle ukazująca sceny z życia wsi. Animatorzy ukryci pozostają za bambusowymi ekranami, a lalki pojawiające się na wodnej scenie wysuwają się zza tych ekranów lub nieoczekiwanie wskakują do wody. Każda lalka/kukiełka umieszczona jest na długim drągu zanurzoną w wodzie, drugi jego koniec trzyma schowany za ekranem aktor, który lalkę animuje.

- Formowanie się (nastanie) szacunku dla Matczynej Boginii w komunie Phu Nap Yean Dong w Wietnamie (Phan Van Tu)
- Dyskusja (refleksja) nad wyspecjalizowaną organizacją (prowadzeniem, przewodnictwem) wycieczek turystyczno-krajoznawczych w Wietnamie (Phung Quoc Hieu, Du Tran Phuong)
- Kolekcja rzeźb Champa w Wietnamskim Muzeum Narodowej Historii (Pham Vu Son, Lam Nhan)
- Różnorodność lingwistyczna a zapewnienie pełnych praw etnicznym mniejszościom w Azji Południowo-Wschodniej (Do Hac Ngan Doanh)
- Historyczne i kulturowe relikty (pozostałości) na górzystym obszarze Ham Rong w mieście i prowincji Thanh Hoa (Nguyen Thi Thuc)
- Lingwistyczne i kulturowe charakterystyki słownej nominacji (awan-su) poprzez niektóre wyrazy i zwroty (frazy, wyrażenia) określające produkty (wyroby) związane z gospodarką morską w Thanh Hoa¹⁰ (Nguyen Van Duna)
- Ćwiczenie i nauka zręczności (normy) studentów edukacji artystycznej (wydziałów szkół artystycznych) poprzez przybliżenie się do doskonałości (La Thi Tuyen)
- Starożytne związane z opadami deszczu rytuały wietnamskiego narodu (Le Thi Thao)
- Kobiety z Thanh Hoa poprzez dokumenty historyczne (w dokumentach historycznych) (Ha Dinh Hung, Le Thanh Ha)
- Zastosowanie folklorystycznej wiedzy o rybakach w pogłoskach i rozpowszechnionym kontekście (analiza przypadku) studiów prowadzonych w komunie Quang Nham, okręgu Quang Xuong i prowincji Thanh Hoa w Wietnamie (Nguyen Thi True Quynh, Navyen Thi Hong Le)
- Równowaga (bilans) w każdym (z osobna) dziele malarskim (obrazie) (Then Viet Anh)

Ponownie stwierdzam, że struktura pracy jest nader poprawna¹¹. *Wprowadzenie*, w którym omówiono wszystkie teksty, samą koncepcję i cel pracy, spełnia zarazem rolę podsumowania. Praca odpowiada **wszystkim wymogom stawianym książkom *stricte* naukowym**. Ze zrozumiałych względów nie będę charakteryzował każdego tekstu

¹⁰ Miasto portowe w północno-wschodnim Wietnamie w pobliżu zatoki Tonkijskiej.

¹¹ Mam pełną świadomość, iż w gronie redaktorów naukowych to współautor polski prof. zw. dr hab. Zdzisław Wołk kierował się, przygotowując tom do druku, pewnymi względami; a obecnie to on podejmie decyzje rozstrzygające wraz z dr. Andrzejem Zygałą.

z osobna. Przygotowali je do druku wybitni badacze (profesjoniści) reprezentujący różne środowiska naukowe w kraju, jak i odmienny *situs* naukowy.

Książka wypełnia – a to szczególnie ważne – pewną lukę w pokrewnym temu zagadnieniu rodzimym piśmiennictwie socjopedagogicznym. Pozwolę sobie stwierdzić, że wnosi liczne walory i otwiera nowe obszary poznawcze również dla socjologii, psychologii, historii. Odpowiada wszelkim oczekiwaniom czytelniczym. Nie jest to stwierdzenie przesadne. Miałem zaszczyt osobiście uczestniczyć w kwietniu 2018 roku w dwóch spotkaniach autorskich członków komitetu redakcyjnego (Zdzisław Wołk, Van Lao Long i Andrzej Zygałło) i reprezentantów środowisk akademickich Republiki Wietnamu. Wręcz entuzjastyczne przyjęcie tej pracy, jak i zapowiedzi edycji kolejnego tomu jednoznacznie sugerują, iż pomyślnie zrealizowane przedsięwzięcie zasługuje na pilną uwagę.

Andrzej Radziewicz-Winnicki